

SÖZLÜK WE DÜŞÜNDİRİŞ

ABBA - (arameý.) Ata.

ADYL - Isa Mesih.

AZDARHA - Şeýtan.

AKLAMAK - Injile görä, bütün adamzat günä edip, Hudaýyň gazabyna sezewar bolýar, dowzaha höküm edilyär. Ýöne günälerini boýun alyp, Isa Mesihni ölenine çyn yürekden iman edenlerini günäsini bagyşlap, iman eden günäkäri Hudaý „dogry“ diýip kabul edýär.

ALAMAT - Injilde köplenç biriniň Hudaý tarapyndan iberilendigini tassyklayan mugjyza.

ALFA - grek elipbiýiniň ilkinji harpy.

ARTEMIS - grekleriň tanymal zenan tañrylaryndan biri. In uly Artemis ybadathanasy Efes şäherindedi.

ASAF - Dawut patyşanyň zamanında ýaşap geçen meşhur sazandalar ýolbaşçysy.

ASIÝA - häzirki Türkiýäniň günbatar tarapynda ýerleşen Rim welaýaty.

ATA - Baş harp bilen ýazylan mahaly Hudaý göz önünde tutulýar.

BAAL - gadymy kenganlylaryň bir buty.

BU DÜNYÄNIŇ HÖKÜMDARY - Şeýtan.

BUHUR - ýakylýan hoşboý ysly jisim, ladan.

BEÝELZEBUL - kengan halkynyň uýan „belent ýerler tañrysý“. Injilde erbet ruhlaryň başlygy Şeýtan üçin hem ulanylýar.

ÇADYR - gadymy ýehudylaryň göçe-göçlük döwründe özleri bilen göçürüp gonduran ybadathanasy.

ÇATMA-TELÄR BAÝRAMY - bu baýramda ýehudylar atalarynyň Musanyň ýolbaşçylygynda çölde geçiren günlerini ýatlap, yedi günläp çatma-telärlerde ýaşayarlar.

ÇOKUNDYRMAK - Injildäki manysy günäli durmuşdan toba edip, Isa Mesihe iman edeni suwa çümdürmek ýa-da üstüne suw sepelemek.

ÇÖREK BÖLME - ser. Rebbiň saçagy.

DAWUT OGLY - Dawut patyşanyň neslinden bolan Mesih.

DOGANLAR - Injilde köplenç Isa Mesihe iman edenleri aňladýan söz.

DÜNYÄ - Injilde üç manyda gelyär: 1) Älem-jahan; 2) adamzat; 3) adamlaryň Hudaýyň garşysyna aýaga galmalary netijesinde döreýän ýagdaý.

EL GOÝMAK - birine ak pata bermek ýa-da wezipä bellemek maksady bilen onuň üstüne el goýmak.

ÄHT GANY - Hudaýyň Musa pygamberiň zamanında Ysraýyl halky bilen eden Köne Ähti gurban edilen mallaryň gany bilen güýje giripdi. Täze Äht bolsa Isa Mesihniň dökülen gany bilen güýje girýär.

ÄHT SANDYGY - ehudylaryň ybadathanasynyň In Mukaddes jaynda saklanan sandyk. Bu sandygyň içinde ýüzüne Hudaýyň Musa beren „On Tabşyrygy“ ýazylan iki daş sahypa bardy.

FARISEÝLER - gadymy ýehudylarda diniň parz we sunnetlerini hökmany suratda ýerine ýetirmegi buýran mezhep.

GELJEK - Isa Mesih.

GÖKLERIŇ PATYŞALYGY - ser. Hudaýyň Patyşalygy.

GÖK - Injilde üç manyda gelyär: 1) Asman; 2) Hudaýyň göze görünmeýän tagty; 3) Hudaýyň Özi.

GÖRNÜŞ - Hudaý tarapyndan adamyň gözüne görünýän zat.

GÖZEGÇILER - imanlylar ýygnaýna ýolbaşçylyk edýän adamlar.

GURBAN EDILÝÄN ÝER - Iýerusalimdäki ybadathanada üstünde Hudaýa gurban hödürlenýän seki.

GÜNORTANYŇ AÝAL PATYŞASY - Süleýman patyşanyň ýanyna görme-görşe gelen Şeba melikesi.

HALELUÝA - (iwrit) „Rebbe öwgi aydyň“.

HARUN - Musa pygamberiň agasy.

HEPDÄNIŇ ILKINJI GÜNI - ýekşenbe.

HIRODES - Injilde baş aýry şahsyň ady: 1) miladdan ön 40-4 ýyllarda Rim adyndan Filistinde patyşalyk eden Uly Hirodes

(Matta 2:1; Luka 1:5). 2) Uly Hirodesiň ogly Arhelas (Matta 2:22).
3) Ýahya pygamberi öldüren häkim Hirodes Antipas. Isa Mesih höküm edilmegi üçin Pontius Pilatusa iberen adam (Luka 23:1-12).
4) 1-nji Hirodes Agrippa. Miladdan soň 37-44 ýyllarda Filistiniň bir böleginde höküm süren patyşa (Resullaryň Işleri 12:20-23).
5) 2-nji Hirodes Agrippa. 1-nji Hirodes Agrippanyň ogly. Pawlusy soraga çeken adam (Resullaryň Işleri 25:13; 26:32).

HOŞ HABAR - Isa Mesihniň ölmegi we direlmegi baradaky gutulyş habary.

HOSANNA - (arameý.) „şindi halas et“.

HÖDÜRLENEN ÇÖREKLER - gadym zamanda Iýerusalimdäki ybadathanada her sabat günü Ysraýlyň on iki taýpasynyň adyndan Hudaýa hödürlenip goýlan on iki çörek.

HUDAÝDAN GORKÝANLAR - Isa Mesihniň zamanynda ýehudy dinine giren, ýöne sünnetlenmedik adamlar.

HUDAÝYŇ OGLY - Hudaýyň Öz tebigatyndan bolan Isa Mesih. Bu ýerde Ata bilen Ogul arasyndaky ruhy baglanyşyk göz önünde tutulýar.

HUDAÝYŇ PATYŞALYGY - Hudaýyň bir patyşa kimin bütin dünýä höküm sürýänini, Onuň Isa Mesihniň getiren täze durmuşyny kabul edenleriň kalbynda guran patyşalygyny aňladýan söz.

HUDAÝYŇ SÖZI - 1) Mukaddes Ýazgylar; 2) Isa Mesihniň taglymaty; 3) Isa Mesihniň Özi.

HYZMATÇYLAR - imanlylar ýygnaýynda gözegçilere ýardam edýän adamlar.

IMANLYLAR ÝYGNAGY - 1) her ýerde we her döwürde Isa Mesihe iman edenleriň jemi; 2) haýsy-da bolsa, bir ýerde Isa Mesihe iman edenlerden ybarat bolan jemagat.

INJIL - Asyl manysy „hoş habar“. 1) Isa Mesih baradaky Hoş Habar; 2) Mukaddes Kitabyň ikinji bölümi bolan Täze Äht.

IŇ MUKADDES JAÝ - Iýerusalimdäki ybadathananyň diňe baş ruhana ýylda bir gezek girmegine rugsat edilen bölümi.

ISA - (ýewreý. Ýeşua) „Halasgär Hudaý“.

IŞAÝA - gadymy pygamberleriň biri.

IÝERUSALIM - Ysraýlyň paýtagty.

JUL WE KÜL - gadym zamanlarda ýehudylar toba ýa-da ýas almaty hökmünde žul geýnip, başlaryna küll sepipdirler.

KANUN - ser. Mukaddes Kanun.

KANUNÇYLAR - Injilde Mukaddes Ýazgylary göçürmek, düşündirmek we öwretmek bilen meşgullanýan ýehudy din adamlary.

KÄSE - Injilde käbir ýerlerde agyr gam-gussany aňladýar.

KÖNE ÄHT - Isa Mesihden ozal ýazylan Töwrat, Zebur we pygamberleriň ýazgylary. Mukaddes Kitabyň birinji bölümi Köne Ähtden ybaratdyr.

LEWILI - Ysraýlyň lewi taýpasyndan bolan, ybadathanada ruhanlaryň ýardam edýän hyzmatkär.

MANNA - Hudaýyň çölde ysraýlylylary doýurmak üçin gökden inderen iýmiti.

MAZAR - gadymy ýehudylar ölümlerini gaýada oýulan gowakda jaýlapdyrlar. Gowagyň agzyna bolsa bir uly daş goýupdyrlar.

MIKAÝYL - baş perişdelerden biriniň ady.

MILLETLER - ýehudy bolmadyk halklar.

MUKADDES JAÝ - Iýerusalimdäki ybadathananyň diňe ruhanylaryň girmegine rugsat edilen bölümi.

MUKADDES KANUN - Hudaýyň Musa pygambere beren, Töwratyň esasyny düzýän tabşyryklary.

MUKADDESLER - Hudaýyň mukaddes halky, Isa Mesihe iman edenler.

MUKADDES RUH - Hudaýyň başy we soňy ýok Ruh. Ol adamzada Hudaýy tanadýar, ony Isa Mesihe tarap gönükdirip, Oňa iman edenleriň kalbynda ýaşaýar (Ýahya 14; Rimliler 8).

MUKADDES ŞÄHER - Iýerusalim.

MUKADDES ÝAZGYLAR - 1) Isa Mesihe çenli Köne Äht (Töwrat, Zebur we pygamberleriň ýazgylary); 2) Isa Mesihden soň Köne Äht we Täze Äht (Injil).

MÜR - em we atyr üçin ulanylan gymmatbaha hoşboý ysly ýag.

MESH ETMEK - gadym zamanda mukaddes işlerde ulanyljak zatlaryň üstüne ýa-da täze wezipä bellenen adamyň başyna ýag çalmak.

MESIH - „mesh edilen adam“. Geljekdigi ozalky pygamberler tarapyndan öňden habar berlen Halasgär Isa.

MESIHİŇ RUHY – ser. Mukaddes Ruh.
 MESIHE GARŞY GÖRÝEŞIJI – 1) Isa Mesihe garşy çykýan adam; 2) ahryzamanda Şeytandan güýç alyp, Isa Mesihe garşy çykjak gaty ýowuz adam.
 NOWBAHARLYK HAKY – gadymy zamanlarda bir maşgalanyň baş oglunyň artykmaç haklary bolup, atasy oňa aýratyn pata beripdir.
 OGUL – ser. Hudaýyň Ogly.
 OL GÜN – Injilde Isa Mesihiň gaýtadan gelip, dünýäniň üstünden höküm çykarjak wagty göz önünde tutulýar.
 OMEGA – grek elipbiýiniň soňky harpy.
 ONKILER – Isa Mesihiň resullyga saýlan on iki şägirdi.
 ON TABŞYRYK – Mukaddes Kanunyň esasy düzýän tabşyryklar.
 PENTIKOST GÜNI – (grek.) „ellinji gün“. Ýehudylaryň pesah baýramyndan elli gün soň tutýan hasyl baýramy.
 PESAHA BAÝRAMY – Müsürde çeken gulçulyklaryndan halas edildikleri mynasybetli ýehudylaryň her ýyl tutýan baýramy. Bu baýramda gurban edilen guzy eti bilen petir çörek iýilýär (Matta 26:1-29; Ýewreýler 11:28).
 PETIR BAÝRAMY – ser. Pesah Baýramy.
 PONTIUS PILATUS – milladdan soň 26-37 ýyllary arasynda Rim imperiýasynyň Ýahuda welaýatynda häkimlik eden adam.
 PYGAMBERLIK ETMEK – welilik etmek.
 REB – Ata Hudaýa, Isa Mesihe we Mukaddes Ruha berlen at. Eýe, hojaýyn, aga.
 REBBI – (arameý.) mugallym.
 REBBIŇ SAÇAGY – mesihileriň Isanyň ölümüne ýatlamak maksady bilen özara çörek bölüşip, üzüm şiresini paýlaşmagy (Matta 26:26-29; Markus 14:22-25; Luka 22:15-20; 1 Korintoslular 11:23-34).
 RESULLAR – Isa Mesihiň Özi baradaky Hoş Habary dünýä ýaýratmalary üçin saýlap iberen adamlary.
 RUH – (uly harp bilen ýazylanda) Mukaddes Ruh.
 RUHY SYLAGLAR – Mukaddes Ruhun imanlylar ýygnaýny ruhy taýdan ösdürmek maksady bilen olara berýän adatdan daşary başarnyklary.

SABAT GÜNI – ehudylaryň mukaddes, dynç alma we ybadat günü: şenbe.
 SADDUKEÝLER – Köne Ähtden diňe Musa pygamberiň kitaplaryna (Töwrata) ynanan gadymy yehudy mezhebi. Saddukeýler ölümden soňraky direlişe, jennet-jähenneme, jyndyr perişdele-re ynanmaýardylar.
 SAMARIÝALYLAR – ehudylar bilen käbir Kengan ilatynyň garyşmagyndan emele gelen halk. Samariýalylar sap ganly dældigi üçin, ýehudylar olary äsgermezlik edipdirler.
 SAÝLANANLAR – Hudaýyň saýlanlary, Mesihe iman edenler.
 SINA DAGY – Hudaýyň Musa pygambere Mukaddes Kanuny beren dagy.
 SINAGOGA – ehudylaryň ybadathanasy.
 SION – üstünde Iýerusalimiň gurlan depelerinden biri. Göçme manyda „Hudaýyň mesgeni“, „Hudaýyň halky“.
 SODOM WE GOMORA – günäkärliگی we haram işleri zerarly Hudaý tarapyndan weýran edilen gadymy şäherler.
 SOWGAT – Injilde käbir yerlerde gurban.
 SÖZ – Hudaýyň sözi.
 SÜNNETLILER – Injilde 1) tutuş ýehudylar; 2) Isa Mesihe iman eden ýehudylar.
 SÜNNETSIZLYER – Injilde yehudy däller.
 TAÝÝARLYK GÜNI – sabat gününüň önünden gelip, sabata taýýarlyk görülýän gün.
 TÄZE ÄHT – 1) Hudaýyň barça adamzat bilen eden we Isa Mesihiň günäkärleriň yerine janyny pida edip, Öz ganyny dökmegi bilen güýje giren äht; 2) bu ähti içine alýan Injil kitaby.
 TÖWRAT – 1) Hudaýyň Musa pygambere beren Mukaddes Kanuny; 2) Köne Ähtiň şu Kanunyň içine alýan ilkinji baş kitaby; 3) Käbir yerlerde Köne Ähtiň jemini aňladýar.
 TUTY – ehudylaryň ybadathanasynda „Mukaddes Jaý“ bilen „Iň Mukaddes Jaýyň“ arasyndaky tuty.
 ULY ATALAR – Ysraýyl halkynyň gadym zamanlarda belli din we döwlet adamlary.
 WARWAR – (grek.) keseki, gaýry milletden bolan.

WEÝRANÇYLYK GETIRÝÄN ÝIGRENJI - ahyzamanda peýda boljak „Mesihe garşy göreşiji“.

YBADATHANA - ýehudylaryň Iýerusalimdäki merkezi ybadat jaýy. Ikinji gezek miladdan ön onunjy asyrda Dawut patyşanyň ogly Süleýman tarapyndan salnan, soň hem iki gezek ýykylp, gaýtadan gurlan bu ybadathana miladdan soň 70-nji ýylda rimlileriň hüjümünde harap bolupdyr.

YNSAN OGLY - Isa Mesihniň atларыndan biri.

ÝAKYLÝAN SOWGAT - Hudaýa gurban edilenden soň ýakylýan haýwan.

ÝAŞULULAR - 1) gadymy Ysraýylda aksakgallar; 2) imanlylar ýygnagyna gözegçilik edýänler.

ZEBUR - Hudaýy taryplamak üçin owazly okalýan nagmalar (mezmurlar) ýygındysy. Mezmurlaryň köpüsini Dawut pygamber ýazyypdyr.